

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Symfonický orchestr (výklad)

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0950
Kódování materiálu	vy_32_INOVACE_mix1_evh14
Označení materiálu	evh14_orchestr_vyklad.doc
Název školy	Gymnázium Kladno
Autor	MgA. Petr Kuna
Anotace	Výukový materiál obsahující stručné informace o skupinách hudebních nástrojů hrajících v symfonickém orchestru. Text uvádí některé termíny z oboru, vysvětluje úlohu dirigenta, ladění orchestru, zkoušky, konkurs... Dále přibližuje studentům strukturu fungování profesionálních hudebních těles a uvádí příklady slavných světových orchestrů.
Předmět	EVH – Estetická výchova hudební
Tematická oblast	Hudební teorie
Téma	Hudební nástroje
Očekávané výstupy	Žák se orientuje v dělení hudebních nástrojů do skupin, má povědomí o přibližném početním zastoupení jednotlivých hudebních nástrojů, uvědomuje si úlohu dirigenta a je seznámen s některými aspekty praktického fungování orchestru.
Klíčová slova	symfonický orchestr filharmonie
Druh učebního materiálu	výukový text
Ročník	1.
Cílová skupina	nižší stupeň osmiletého gymnázia
Ověřeno	31.5.2013, O1
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	

Metodický pokyn:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Symfonický orchestr (výklad)

- Počet členů moderního symfonického orchestru je variabilní, záleží např. na typu hudebního díla, které orchestr interpretuje, na době vzniku dané skladby, preferencích autora...
- Nejčastěji se setkáváme se symfonickými tělesy o velikosti přibližně 80 nástrojů
- Orchester se dělí na jednotlivé skupiny obsahující různý počet hudebních nástrojů:

Smyčcové nástroje

- 1. housle (tzv. „primy“) 16
- 2. housle (tzv. sekundy) 14
- violy 12
- violoncella (tzv. cella) 10
- kontrabasy 8

Dechové nástroje (dřevěné + žesťové)

Dřevěné:	příčná flétna	3
	pikola	1
	hoboj	3
	anglický roh	1
	klarinet	3
	(basklarinet	1)
	fagot	3
	(kontrafagot	1)
	(saxofon	1)

Žesťové (název odvozen z ruského slova žesť = plech):

trubka (trumpeta)	2-5
lesní roh (horna)	2-8
pozoun (trombon)	2-4
tuba	1

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bicí nástroje: (jejich užití je velmi individuální dle interpretované skladby):

- tympány (kotle)
- velký buben
- malý buben
- činely
- triangel
- zvonkohra
- zvony

Další nástroje (pokud jsou autorem skladby předepsány):

- klavír
- harfa
- varhany

- u smyčcových nástrojů hraje vždy celá skupina jednu melodii, tj. všichni hráči 1. houslí hrají stejné noty, ale hráči 2. houslí mají melodii jinou (tedy 2. hlas)
- u skupin dechových nástrojů hraje každý nástroj melodii svoji, tj. např. 1. a 2. flétna má melodie odlišné
- hudebníci hrají z not, které jsou na stojanech, tzv. „pultech“
 - smyčcové nástroje hrají obvykle vždy 2 u jednoho pultu, dechové nástroje mívají každý nástroj svůj pult podle hlasů
 - u smyčcových nástrojů sedí vždy u prvního pultu vedoucí skupiny – v případě tzv. „sóla“ (z celé skupiny hraje jen jeden nástroj) hraje tuto pasáž právě vedoucí skupiny
 - u prvních houslí sedí vpravo u prvního pultu tzv. „koncertní mistr“, který je zástupcem celého orchestru a při koncertě si s dirigentem podává ruku
- pokud je to třeba, předepíše skladatel i pro smyčcové nástroje hru tzv. „divizi“ (rozděleně). V takovém případě hraje jedna skupina obvykle 2 melodie – např. u viol (které by jinak hrály dohromady) hrají hráči sedící u pultu vlevo 1. hlas = vrchní melodii a hráči sedící vpravo hrají 2. hlas = spodní melodii

Úloha dirigenta

- orchestr řídí dirigent, jeho úloha je zejména v určitých aspektech nezastupitelná
- dirigent drží v pravé ruce „taktovku“
- taktovkou ukazuje hudebníkům tempo skladby, dává tzv. „nástupy“ (ukazuje hráčům, kdy mají začít hrát, ale dále v kombinaci s druhou rukou naznačuje dynamiku, výraz...

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- hudebníci vnímají dirigenta zejména periferním viděním, v komplikovaných místech skladby na něj hledí přímo a noty hrají chvílku z paměti
- důležitou roli hraje v praxi též intuitivní vnímání jak dirigenta tak hudebníků
- dirigent též sjednocuje hru orchestru, protože u velkých těles není možné, aby se všichni hráči dokonale slyšeli (např. hráč u posledního pultu primů neslyší hráče hrající na opačné straně orchestru v kontrabasech)
- velmi důležitá úloha práce dirigenta spočívá v nastudování daného díla
 - špičkové orchestry (např. Česká filharmonie) připravuje dílo na tzv. „zkouškách“
 - počet těchto zkoušek je maximálně 4
 - při zkouškách se nejedná o to, aby se hudebníci naučili své „party“ (jednotlivé hlasy), ale aby s pomocí dirigenta došlo ke sjednocení celého orchestru a vyjádření uměleckých záměrů skladatele interpretovaných dirigentem

Ladění orchestru

- před každou zkouškou či veřejným vystoupením si orchestr naladí
- ladí se podle komorního „a“, které udává hoboj (má nejstabilnější ladění)
- na koncertě se toto ladění odehrává bez dirigenta, který přichází k již naladěnému orchestru, v tichosti a za následného potlesku posluchačů v sále

konkurs

- slovo konkurs označuje „výběrové řízení“ pro hráče v určité nástrojové skupině
- každý hráč profesionálního orchestru je vybrán na základě takového konkursu
- pokud se v orchestru uvolní místo např. na hráče ve skupině viol (např. odchodem do důchodu), je vypsán konkurs
- pro přihlášení ke konkursu je nutné splňovat podmínky (např. příslušné vzdělání min. absolutorium konzervatoře či Akademie múzických umění (HAMU, JAMU), věk do 35 let, praxe v jednom z větších českých či zahraničních orchestrů min. 5 let ...)
- po splnění podmínek je hráč přizván ke konkursu, který mívá obvykle 2 kola
- anonymně (za plentou) se interpretují povinně předepsané skladby
- ve druhém kole (pokud hráč postoupí) se hrají další připravené skladby a zkouší se tzv. hra z listu (tedy bez přípravy) a hra orchestrálních partů (výběr obtížných míst z příslušné nástrojové literatury)
- po úspěšném absolvování konkursu obdrží hráč smlouvu na dobu určitou se zkušební dobou a teprve potom se stává definitivním členem orchestru
- pro představu, na jedno uvolněné místo přijde např. 25, někdy i více uchazečů

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

některé slavné orchestry

- Česká filharmonie
- Orchester Hlavního města Prahy FOK
- Orchester Národního divadla Praha
- Vídeňská filharmonie – „Wiener Philharmoniker“
- Berlínská filharmonie – „Berliner Philharmoniker“
- Královská filharmonie Londýn – „Royal Philharmonic Orchestra“
- Moskevská filharmonie – „Moscow Philharmonic Orchestra“

odkazy

www.ceskafilharmonie.cz

www.fok.cz

www.narodni-divadlo.cz